

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษา เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา
ลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการ
บริหารโรงเรียนวิถีพุทธและเพื่อศึกษาการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธใน
สถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมือง
ลพบุรี จำแนกตามสถานภาพบุคคล ตามภาระหน้าที่การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง ๗ ด้าน
ได้แก่ ๑) ปัจจัยด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ๒) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน
โรงเรียนวิถีพุทธ ๓) ปัจจัยด้านอาคารสถานที่โรงเรียนวิถีพุทธ ๔) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของ
ผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ๕) ปัจจัยด้านการนิเทศการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ๖) ปัจจัย
ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ๗) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพการสอนของครู
โรงเรียนวิถีพุทธ และสรุปผลการศึกษาข้อมูล จากผู้บริหารและครูโรงเรียนวิถีพุทธและเพื่อ
ศึกษาการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา
ลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๕.๑ ผลการศึกษา

๑) ผลการศึกษาข้อมูลด้านประชากร พบว่า การศึกษากลุ่มตัวอย่างประชากรซึ่ง
ผู้บริหารและครูสอนโรงเรียนวิถีพุทธและเพื่อศึกษาการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ
ในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอ
เมืองลพบุรี เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ ใ้วิจัยจำนวน ๑๒๔ คน เก็บเครื่องมือวิจัยได้จำนวน ๑๒๔ คน
และเครื่องมือที่ใ้วิจัยเป็นแบบสอบถามชุดเดียวกันทั้งหมด และข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพ
ผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

เพศ ผู้บริหารและครูเป็นหญิง จำนวน ๗๔ คน และรองลงมาเป็นชาย จำนวน ๕๐ คน
อายุ ผู้บริหารและครู มีอายุการทำงานอยู่ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๕๔ คน รองลงมา มีอายุการ
ทำงานอยู่ระหว่าง ๔๑-๕๐ ปี จำนวน ๔๐ คน ต่ำสุดมีอายุอยู่ระหว่าง ๕๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๑๐ คน
วุฒิการศึกษา ผู้บริหารและครูมีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๖๔ คน รองลงมา ระดับ
ปริญญาโท จำนวน ๕๐ คน และปริญญาเอก จำนวน ๑๐ คน ประสิทธิภาพการสอนของครู
ผู้บริหารและครูมีประสิทธิภาพระหว่าง น้อยกว่า ๕ ปี จำนวน ๖๐ คน และรองลงมา ๖-๑๐ ปี
จำนวน ๓๙ คน และต่ำสุดอยู่ระหว่าง ๒๑ ปีขึ้นไปจำนวน ๑๐ คน

๒) ผลการศึกษาข้อมูลความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง ๗ ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อศึกษารายด้าน พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ปัจจัยด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านอาคารสถานที่โรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านการนิเทศการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยด้านความรู้ประสบการณ์การสอนของครูโรงเรียนวิถีพุทธ ตามลำดับ

๓) ผลการศึกษาข้อมูลความคิดเห็นผู้บริหารและครูที่มีต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อศึกษาเป็นรายด้าน มีผลดังนี้

๑) ปัจจัยด้านการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ พิจารณารายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของบุคลากรซึ่งปฏิบัติงานในโรงเรียน และครูได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารให้เข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อพิจารณาตนเองอยู่เสมอ ตามลำดับ

๒) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อศึกษารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ด้านการประเมินการใช้วัสดุอุปกรณ์ ปรับปรุงใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่า การวางแผนการใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างเหมาะสมชัดเจน และ การควบคุมการใช้วัสดุอุปกรณ์โดยการดูแลตรวจสอบให้มีอายุการใช้งานได้นาน ตามลำดับ

๓) ปัจจัยด้านอาคารสถานที่โรงเรียนวิถีพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ ราเมื่อศึกษารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก คือ ด้านอาคารสถานที่ การควบคุมอาคารสถานที่โดยการดูแล ตรวจสอบตกแต่งและปรับปรุงให้สวยงาม การจัดให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบอาคารสถานที่ การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เพื่อนำมาปรับปรุงหาแนวทางการใช้ประโยชน์ และน้อยที่สุด คือ การวางแผนสร้างอาคารสถานที่และคุณภาพแวดล้อม ตามลำดับ

๔) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ เมื่อศึกษารายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมาก คือ ผู้บริหารให้การสนับสนุนครูให้เข้ารับการอบรมสัมมนาตนเองบ่อยๆ ผู้บริหารให้การยอมรับจากครูว่าเป็นแบบอย่างที่ดีและเพื่อนร่วมงานผู้บริหารให้การสนับสนุนครูโดยการให้รางวัลหรือคำชมเชย ตามลำดับ

๕) ปัจจัยด้านการนิเทศการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก คือผู้บริหารมีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย นัยถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้บุคลากร ครูและนักเรียนปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมการลด ละ เลิก อบายมุข ถือศีล๕ และส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรทั้งบุคลากร ครูและนักเรียน อ่อนน้อม ถ่อมตน ยิ้มแย้มแจ่มใส มีเมตตากรุณาต่อกันตามลำดับ

๖) ปัจจัยด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก ครูผู้สอนเลือกใช้สื่อให้หลากหลายชนิดและเหมาะสม ครูผู้สอนเลือกใช้สื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหาและจุดประสงค์ในการเรียนการสอน และครูผู้สอนประเมินผลและติดตามผลการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตามลำดับ

๗) ปัจจัยด้านความรู้ประสบการณ์การสอนของครูสอนโรงเรียนวิถิพุทธ ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทุกข้ออยู่ในระดับมาก คือ ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถสอนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนมีประสบการณ์ใช้สื่อและวิธีการสอนที่หลากหลาย และครูผู้สอนสามารถประเมินเทคนิคการสอนของตนเองได้ ตามลำดับ

เหตุของการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ อยู่ในระดับมาก เพราะผู้บริหารและครูมองเห็นผลของการบริหารแบบบูรณาการหลักธรรมของพระพุทธศาสนาในการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียน เรียนรู้อย่างมีสมาธิเป็นต้น

๕.๒ การอภิปรายผล

ผลการศึกษา เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี พบข้อสังเกตควรนำมาอภิปราย ทำให้ทราบข้อมูลและสามารถอภิปรายผลถึงการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ตามภาระหน้าที่ในการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธทั้ง ๗ ด้าน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังที่ กิตติมา ปรีดิโลก ได้กล่าวไว้ว่า “ผู้บริหารโรงเรียนและครู มีบทบาทในฐานะเป็นผู้นำในโรงเรียน และต้องมีบทบาทในการบริหารงานทุกด้าน” และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

๑) ปัจจัยด้านการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า ผู้บริหารและครูมีการส่งเสริมให้ความสำคัญในการจัดสถานที่ ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมวิถิพุทธให้นักเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับเกี่ยวกับหลักธรรมและ

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา และเป็นการช่วยกล่อมเกลานักเรียนมีคุณธรรมมากขึ้น ดังที่ **ข้าเลื่อง วุฒิจันทร์** ได้กล่าวว่า “โรงเรียนเป็นสถานศึกษาที่อบรมกล่อมเกลานักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม และประเทศชาติ ผู้บริหารจึงมีหน้าที่ต้องจัดและพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม และเป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการดังกล่าว”

๒) ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า การบริหารวัสดุและสิ่งของโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมาก ได้แก่ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการที่จะปรับปรุงพัฒนาอุปกรณ์ในโรงเรียนให้ทันสมัยมีการจัดหาอุปกรณ์ที่ทันสมัยต่อการดำเนินการและส่งเสริมให้เลือกใช้อุปกรณ์วัสดุให้เหมาะสมกับเวลาและประหยัดต่อค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมของโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ “**อัมพวัน ศรีวรรณยศ**” ได้ศึกษาวิจัยการบริหารงานอาคารสถานที่ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาได้ปฏิบัติงานในระดับมาก

๓) ปัจจัยด้านอาคารสถานที่โรงเรียนวิถิพุทธ พบว่าผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ ให้ความสำคัญมากด้านอาคารสถานที่ มีการจัดบุคลากรควบคุมดูแลตรวจสอบตกแต่งและปรับปรุงให้สวยงาม การจัดให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบติดตามประเมินผลการใช้อาคารสถานที่เพื่อนำมาปรับปรุงสม่ำเสมอ

๔) ปัจจัยด้านการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า ผู้บริหารและครูการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธให้การสนับสนุนของผู้บริหาร ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์พันธกิจ เป้าหมาย และแผนงานที่ชัดเจนเพื่อดำเนินการพัฒนาตามแนววิถิพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง ถ้าต้องการให้งานประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีการสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีความคล่องตัว ต่อเนื่อง บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น มีการนิมนต์พระภิกษุมาช่วยสอนจริยธรรมในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ “**สุพจน์ อวยประเสริฐ**” ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการส่งเสริมการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมด้านงบประมาณ อยู่ในระดับมาก และจากการวิจัยได้ลงไปสัมผัสกับโรงเรียนขนาดใหญ่มีการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นวิถิพุทธ

๕) ปัจจัยด้านการนิเทศการเรียนการสอนโรงเรียนวิถิพุทธ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารในโรงเรียน และผู้บริหารต้องให้ความสำคัญมากกว่าการบริหารงานด้านอื่น ๆ นิมนต์พระสงฆ์และเชิญวิทยากรผู้มีภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้บุคลากร ครูและนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านพระศาสนาเป็นผู้มีความรู้ทางด้านศาสนา เป็นครูผู้สอนที่มีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนได้ความรู้ทาง

พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง จะช่วยฝึกฝนอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียนเป็นคนดีได้ สอดคล้องกับแนวความคิดของ “กิตติพันธ์ รุจิรกุล” ซึ่งได้กล่าวว่า “ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญในงานนิเทศการสอนและต้องส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร นอกจากนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับงานนโยบายต่าง ๆ ที่จะเป็นการส่งเสริมให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนมากที่สุด ” เพราะการศึกษา เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ในมาตรา ๔ ว่า “ การศึกษา เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญของงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอด ความรู้ การฝึก การอบรม และการสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้า ทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมการเรียนรู้ และปัจจัย เกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ” ฉะนั้นการที่ผู้บริหารเห็นความสำคัญและสนับสนุน ให้มีการปฏิบัติในงานด้านการนิเทศการสอน จึงเป็นเรื่องที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะ การปฏิบัติตามนโยบายและมาตรฐานของโรงเรียนวิถีพุทธในการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน ตามหลักพุทธธรรม

๖) ปัจจัยด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวมมีระดับการ ปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การ จัดอบรมการผลิตสื่อการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า สื่อเป็นเครื่องมือที่ สำคัญประการหนึ่งเพราะไม่มีครูคนใดประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนโดยไม่มีสื่อ ประกอบการสอนเพราะการใช้สื่อจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะ มีเจตคติและ เข้าใจในกระบวนการเรียนการสอน นอกจากนี้สื่อยังเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดเกิดความรู้ความ เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น ดังนั้นผู้บริหารและครูจึงต้องให้การสนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมเกี่ยวกับการ ผลิตสื่อการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวไว้ว่า ผู้สอนสามารถจัดทำแลพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบ สารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ ด้วยตนเอง และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

๗) ปัจจัยด้านความรู้ประสบการณ์การสอนของครูโรงเรียนวิถีพุทธ โดยรวม มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นว่าครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถสอนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับ วิเชียร นพพลกรัง กล่าวว่า การเตรียมการสอนของครูทำให้ครูทราบล่วงหน้าว่าจะให้เด็ก เรียนรู้อะไร มากน้อยเพียงใด และให้เขาเรียนรู้สิ่งต้องการโดยวิธีการใดบ้าง ซึ่งการเตรียมการ สอนแบ่งออกเป็น ๒ ระยะ คือ๑)การเตรียมการสอนระยะสั้น ประกอบด้วยเตรียมจุดมุ่งหมาย

ของการเรียนการสอนเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผลและตัวผู้เรียน ๒) การเตรียมการสอนระยะยาว สิ่งที่ต้องเตรียม คือ ศึกษาหลักสูตร ศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่ประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือครู แผนการสอน ฯลฯ และศึกษาวิธีการวัดผล และประเมินผล

ตอนที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามความเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตามเพศ ความแปรปรวนทางเดียว One-Way ANOVA

๑) เพศแตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ พบว่า โดยภาพรวมมีความแตกต่างกัน โดยเพศหญิง มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมากกว่า เพศชาย สำหรับรายด้านพบว่า มีความแตกต่างกัน จำนวน ๑ ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เทคนิคประสบการณ์การสอนของครู โดยเพศหญิง มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธมากกว่า เพศชาย และสามารถอธิบายผลระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธเพราะว่าผู้บริหารหรือบุคลากรมีความคิดเห็นเป็นทิศทางเดียวกันสอดคล้อง **บ้ำรุง แสณณรงค์** ว่า การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏว่า การมีส่วนร่วมของครูต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตคลองสาน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในเป็นด้าน ๆ คือ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก

๒) อายุแตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารและครู จำแนกตาม อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวม มีความเห็นไม่แตกต่างกันซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่าการนำผลการจัดการเรียนการสอนของครูแบบวิถีพุทธ นักเรียนมีความสามารถใช้สตูอย่างมีความรอบคอบระมัดระวัง สอดคล้องกับ **บรรเจอดพร รัตนพันธ์** ได้กล่าวถึงโรงเรียนวิถีพุทธว่า โรงเรียนวิถีพุทธเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาอีกนวัตกรรมหนึ่งที่มุ่งหวังพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยการให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่ การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น ต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนาตนเองกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ วัตถุ เพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ การพัฒนาจิตใจ ให้มีสมาธิ สงบ สบาย สดชื่น เบิกบาน มุ่งมั่น เข้มแข็ง เพียรพยายาม รวมทั้งมีปัญหา รู้เข้าใจเหตุผลตามความเป็นจริง

๓) ระดับการศึกษา ผลการศึกษาข้อมูลเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพราะว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมาก มีความรู้ระดับปริญญาตรีโท เอก ซึ่งมีความเข้าใจบทบาทของผู้บริหารเป็นอย่างดีแสดงให้เห็นว่าระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความเห็นไม่แตกต่างกัน เพราะว่าทำให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เน้นการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมตามหลักศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่การกิน อยู่ ดู ฟังเป็นต่อเนื่องอย่างบูรณาการไปถึงการพัฒนาตนเองสอดคล้องกับ **สุชาติ อินแปลง** ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนบ้านดัวน้อยตามหลักของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า กิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมที่หลากหลาย กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมประจำวัน กิจกรรมประจำสัปดาห์ กิจกรรมประจำเดือนกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาบุคลากร และคุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการอบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้อยู่ให้เห็น เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

๔) ประสพการณ์แตกต่างกัน บ่งชี้ว่า ผู้บริหารและครูมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันก็จริง แต่ถ้าได้ดำเนินการตามแบบแผนที่โครงการโรงเรียนวิถีพุทธได้กำหนดเอาไว้เป็นขั้นเป็นตอนแล้วดำเนินการตามแนวทางเดียวกันทั้ง ๗ ด้าน ก็จะได้ผลใกล้เคียงกัน คืออยู่ในระดับมากเหมือนกัน โดยการใช้ตัวชี้วัดเดียวกัน ตามที่ได้กล่าวเอาไว้ในบทที่ ๒ ซึ่งผู้บริหารที่มีประสบการณ์มากกว่า การบริหารงานน่าจะดีกว่า แต่งานวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าหลักการวิธีการ มีความชัดเจน โดยการบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ผลที่ได้รับก็จะไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับโครงการอื่น ๆ ต่อไป และนำมาอธิบายในประเด็นได้ว่าการบริหารงานบุคคล ที่สำคัญ ๆ ด้านการวางแผนและการสรรหา มีการกำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเป็นแกนหลักในการดำเนินงาน โดยมีการจัดหาที่ปรึกษา เช่น พระภิกษุ คฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิมาเสนอแนะ ด้านการพัฒนาบุคลากรและวินัย มีการพัฒนาบุคลากรตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูโดยบูรณาการให้สอดคล้องกับวิถีพุทธมุ่งหวังให้เกิดคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียน ครู เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ มีการยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรภายนอก ที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป และด้านการประเมินบุคลากร มีการให้ผู้เรียน เพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน มีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานและสอดคล้องกับ **จรง สุขเกษม** ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี พบว่า การบริหารวิชาการที่สำคัญ ๆ คือ ด้านการจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการกำหนดพุทธธรรมและคุณธรรมเพิ่มเติมในวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ สอดแทรกพุทธธรรมคุณธรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในรายวิชาต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนใช้หลักไตรสิกขาผ่านการจัดการเรียนรู้และวิถีชีวิต (การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น) ด้านการนิเทศการเรียนการสอน มีการดำเนินงานตามกระบวนการและขั้นตอน

ตอนที่ ๔ ผลการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ

๑. ผู้บริหารครูผู้สอนควรเข้มงวดต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้มากขึ้น การมีจิตสาธารณะ การเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมนักเรียนควบคู่กันไป โดยเน้นผู้เรียนเป็นหลักสำคัญ
๒. ผู้บริหารควรมีเหตุผล มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้อย่างมีองค์รวมมีความพอเพียงในการดำเนินชีวิต ไม่ประมาท กล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้า
๓. ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม
๔. ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนวทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงและจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
๕. จัดให้ครูทุกกลุ่มสาระเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับพุทธศาสนามีความรู้ ความเข้าใจมีความประพฤติเป็นแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนที่ดี
๖. ผู้บริหารควรเป็นผู้นำด้านการจัดระบบบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ
๗. ผู้บริหารให้การสนับสนุนทุกกิจกรรม แต่การดำเนินงานน้อยเกินไปไม่สม่ำเสมอ
๘. การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธควรเป็นภาระหน้าที่ของครูทุกคนในโรงเรียน
๙. กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรทำอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศติดตามและประเมินผล
๑๐. ปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของบุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มแข็งที่สุด
๑๑. มีการประสานชุมชน ภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้น
๑๒. จัดทำแผนบริหารที่ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแนววิถีพุทธ

๕.๓ ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษา เรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่ การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี ประโยชน์ที่ได้จาก วิจัย และนำเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธและโรงเรียนอื่น ๆ ในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี ต่อไป มีดังนี้

๑) ข้อเสนอแนะเป็นเชิงนโยบาย

(๑) ผู้บริหารควรมีเหตุผล มีความเฉลียวฉลาดรอบรู้อย่างมีองค์รวม มีความ พอเพียงในการดำเนินชีวิต ไม่ประมาท กล้าเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญก้าวหน้า

(๒) ควรนำหลักวิถีพุทธมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน ความรู้และความประพฤติพร้อมบูรณาการหลักสูตรการเรียนการสอนให้เข้ากับหลักพุทธธรรม

(๓) ผู้บริหารควรเพิ่มมาตรการส่งเสริมการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธและแนว ทางการปฏิบัติงานด้านหลักการเป็นอยู่อย่างพอเพียงทั้งการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา อย่างจริงจัง

(๔) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธควรกระทำอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศติดตามและ ประเมินผลเป็นระยะๆ

(๕) ควรปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธให้สอดคล้องกับวิถีประจำวันของ บุคลากรภายในโรงเรียนให้มากและเข้มข้นที่สุด

(๖) มีการประสานชุมชนและภาคีเครือข่ายให้มีบทบาทต่อโรงเรียนมากขึ้นและ จัดทำแผนบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธให้มีความชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้ตามแนววิถี พุทธในชีวิตประจำวันได้

๒) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ศึกษาบทบาทผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษาสังกัด เขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี และทุก โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ

(๒) ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต ๑ กรณีศึกษา : ตำบลทะเลชุบศร อำเภอเมืองลพบุรี

(๓) ศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธร่วมกับตัวแปร งานวิจัยนี้ เช่น ความรู้ ความเข้าใจ แรงจูงใจและปัจจัยในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ